

– підприємство, що має велике значення для національної інноваційної системи – суб'єкт господарювання, для якого центральним органом виконавчої влади з питань забезпечення технологічної безпеки встановлено спеціальний статус і для ліквідації чи передачі прав на якого потрібен спеціальний дозвіл;

– здобувач дозволу – суб'єкт господарювання, який подав до центрального органу виконавчої влади з питань забезпечення національної технологічної безпеки заяву про отримання дозволу на ліквідацію підприємства, що має велике значення для національної інноваційної системи чи передачі прав разом із підтвердними документами згідно з вимогами законодавства;

– орган надання дозволу – центральний орган виконавчої влади з питань забезпечення технологічної безпеки, що надає дозволи на ліквідацію та передачу прав.

У цьому Законі окрім загальних положень (таких як сфера дії, принципи, завдання центрального органу виконавчої влади з питань забезпечення національної технологічної безпеки у сфері надання дозволів на ліквідацію та передачу прав тощо) обов'язково мають бути встановлені критерії, за якими мають надавати статус підприємства, що має велике значення для національної інноваційної системи.

Крім того такий перелік має існувати як окремий нормативно-правовий акт і він має бути у формі вичерпного переліку таких суб'єктів господарювання.

Також доцільно внести зміни у існуючі нормативно-правові акти та запровадити спеціальний правовий режим фінансового контролю та моніторингу підприємств, що мають критичне значення для національної інноваційної безпеки та частково чи повністю підпадають під контроль потенційно недружніх суб'єктів.

Крім того, Закон України «Про особливості порядку ліквідації суб'єктів господарювання та передачі майнових прав на інноваційні активи, щодо яких виникають публічні інтереси» має містити також: підстави для надання дозволів на ліквідацію чи передачу прав; повний перелік документів, необхідних для цього; містити норми, що запровадять прозору процедуру видачі дозволів; встановлювати відповідальність за порушення законодавства у цій сфері; права та обов'язки як органу, що надаватиме дозволи, так і суб'єктів, що мають їх отримувати; строки та терміни отримання дозволів, їх дійсності, подачі документів та надання відповідей; процедуру оскарження рішення органу, що надає дозволи.

Висновок. Для забезпечення національної інноваційної безпеки необхідним є створення спеціальних механізмів механізм отримання дозволу на ліквідацію та передачу прав на активи підприємств, що мають критичне значення для національної інноваційної безпеки. Також доцільно створити особливий правовий режим для підприємств, право власності на які, чи право власності на частину активів яких викуплені потенційно недружніми суб'єктами, який буде полягати у спеціальному режимі фінансового контролю та моніторингу відповідних підприємств. Для впровадження зазначених режимів необхідним є прийняття нових нормативно-правових актів чи доповнення вже існуючих.

Список бібліографічних посилань

1. Gladys M. Security of the Baltic States: Effectiveness of the EU Common Security and Defence Policy and Influence of the Ukrainian Crisis. Electronic text data. URL: <https://pressto.amu.edu.pl/index.php/pp/article/download/7230/7249> (дата звернення: 20.10.2019).

2. Moran T. H. CFIUS and National Security: Challenges for the United States, Opportunities for the European Union. *Draft paper – Peterson Institute for International Economics*. February 21, 2017. URL: <https://piie.com/commentary/speeches-papers/cfius-and-national-security-challenges-united-states-opportunities> (дата звернення: 20.10.2019).

Одержано 28.10.2019

УДК 351.746.1(477)

Денис Євгенійович ДЕНИЩУК,

науковий співробітник науково-дослідної лабораторії

з проблем забезпечення діяльності поліції

Харківського національного університету внутрішніх справ

МІСЦЕ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ДЕРЖАВНОЇ ТАЄМНИЦІ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Військова агресія, анексія Криму, інші новітні небезпечні чинники стають перешкодами на шляху України до європейського майбутнього, вони посилюють загрози національній безпеці нашої держави та потребують адекватних відповідей.

В таких умовах, у 2015 році, за для мінімізації загроз державному суверенітету та створення умов відновлення територіальної цілісності України, гарантування мирного майбутнього України як суверенної і незалежної, демократичної, соціальної, правової держави, а також з метою утвердження прав і свобод людини і громадянина, забезпечення нової якості економічного, соціального і гуманітарного розвитку, інтеграції України до Європейського Союзу (ЄС) та формування умов для вступу в НАТО, була прийнята Стратегія національної безпеки України (далі – Стратегія) [1].

Стратегію виділені актуальні загрози національній безпеці України та визначені основні напрями державної політики для їх подолання у перспективі до 2020 року. Про охорону державної таємниці у цьому документі згадується лише тричі. Перший раз, у контексті загроз кібербезпеці і безпеці інформаційних ресурсів. Відмічається фізична і

моральна застарілість системи охорони державної таємниці та інших видів інформації з обмеженим доступом. У інших згадуваннях йдеться про необхідність реформування Служби безпеки України із зосередженням уваги на захисті державної таємниці. А також урахуванням практики держав – членів НАТО і ЄС при реформуванні системи охорони державної таємниці та іншої інформації з обмеженим доступом, захисті державних інформаційних ресурсів, систем електронного врядування, технічного і криптографічного захисту інформації.

Прийняття зазначеної Стратегії спричинило поштовх для переосмислення науковцями і практиками поглядів на вдосконалення та розвиток сучасної системи охорони державної таємниці України, яка значною мірою була сформована на основі нормативних актів розроблених за часів СРСР [2]. Тож за для ефективнішого реформування системи охорони державної таємниці доцільним буде розглянути особливості її місця серед інших складових національної безпеки України.

Перспективам реформування системи охорони державної таємниці присвячені праці: С. Болдир, О. Зуб, С. Князєва, І. Мейдича, О. Розвадовського, О. Семенюка, В. Шлапаченка.

Аналізуючи місце, яке займають ризики пов'язані з охороною державної таємниці серед інших загроз національній Безпеці України, необхідно перерахувати основні із них. А саме, такі загрози, як:

- агресивні дії Росії, що здійснюються для виснаження української економіки і підризу суспільно-політичної стабільності з метою знищення держави Україна і захоплення її території;
- неефективність системи забезпечення національної безпеки і оборони України;
- корупція та неефективна система державного управління;
- економічна криза, виснаження фінансових ресурсів держави, зниження рівня життя населення;
- загрози енергетичній безпеці;
- загрози інформаційній безпеці;
- загрози кібербезпеці і безпеці інформаційних ресурсів;
- загрози безпеці критичної інфраструктури;
- загрози екологічній безпеці.

Закон України «Про державну таємницю» [3] визначає її, як вид секретної інформації, що охоплює відомості у сфері оборони, економіки, науки і техніки, зовнішніх відносин, державної безпеки та охорони правопорядку, розголошення яких може завдати шкоди національній безпеці України. Спираючись на це визначення можна стверджувати, що збереження державної таємниці є необхідним при запобіганні багатьом вищезазначеним актуальним загрозам. Проте, система державної таємниці не є вирішальною для жодного з перелічених напрямків охорони національної безпеки України. Більше того, навіть у загрозах пов'язаних із безпекою інформаційних ресурсів, на перше місце виходять кібербезпека, інформаційна війна та відсутність цілісної комунікативної політики. На нашу думку, таке положення справ не пов'язане із низьким значенням збереження державної таємниці. А скоріше говорить про задовільний стан провадження цієї роботи порівняно із розвитком інших напрямків забезпечення національної безпеки. Але тоді пояснення потребують постійні ініціативи, які спостерігаються серед посадовців, щодо змінення Закону України «Про державну таємницю» та доцільності вдосконалення системи охорони державної таємниці взагалі.

За даними наведеними Службою безпеки України [4], наразі Україною підписано 51 міжнародний договір у сфері охорони інформації з обмеженим доступом: 2 угоди з міжнародними організаціями (НАТО, ЄС) та 47 двосторонніх договорів з іноземними державами. У тому числі:

– 22 – з державами-членами НАТО (Албанія, Болгарія, Великобританія, Греція, Естонія, Іспанія, Італія, Латвія, Литва, Македонія, Німеччина, Норвегія, Польща, Португалія, Румунія, Словаччина, Словенія, США, Туреччина, Угорщина, Франція, Хорватія, Чехія);

– 24 – з іншими країнами (Азербайджан, Алжир, Білорусь, Вірменія, В'єтнам, Грузія, Екваторіальна Гвінея, Ізраїль, Індія, Йорданія, Казахстан, Кіпр, Киргизія, Китай, Корея, Лівія, Македонія, Молдова, ОАЕ, Пакистан, Таджикистан, Туркменістан, Узбекистан, Шрі-Ланка);

– угоди із Словацькою Республікою (01.12.2008) та Російською Федерацією (21.05.2015) денонсовано.

Із зазначених міжнародних договорів відповідно до вимог законодавства Верховною Радою України ратифіковано 48 угод. Також 24.05.2017 ратифіковано Адміністративні домовленості щодо охорони інформації з обмеженим доступом між Урядом України та Організацією Північноатлантичного Договору (підписано 28.09.2016).

Готується до підписання проект міжнародного договору з Бельгією. За ініціативи іноземної сторони, здійснюються заходи з внесення змін до угод з Молдовою та Великобританією.

Крім цього, через Міністерство закордонних справ України ініційовано питання щодо вивчення можливості укладення угод з Австралією, Аргентиною, Бразилією, Канадою, Монголією, Нідерландами, Перу, Саудівською Аравією, Японією.

Таким чином Україна співпрацює з багатьма країнами, захист державних таємниць у яких побудований на алгоритмах відмінних від традицій охорони секретів у колишньому СРСР. Оскільки Україна прийняла вектор розвитку на зближення із НАТО та ЄС, то така співпраця надалі буде лише поглиблюватись і розвиватись. А відмінності у стандартах безпеки будуть лише ускладнювати розвиток цих відносин. Таким чином, трансформація системи охорони державної таємниці в Україні та її нормативної бази насправді необхідні.

Особливість яку слід враховувати при реформуванні пов'язана із відсутністю у стандартах безпеки НАТО та ЄС, а також нормативній базі більшості країн-членів цих міжнародних організацій, таких понять, як «державна таємниця» і

«службова інформація». Натомість передбачено застосування єдиного терміну для позначення відомостей з еквівалентними ступенями обмеження доступу, а саме – «classified information», прямим перекладом якого є «класифікована інформація» (саме у такому написанні вказаний термін поширено використовується в україномовних ресурсах).

Зокрема, на нормативному рівні в країнах заходу впроваджено чотирьохрівневу систему обмеження доступу до «класифікованої інформації», ступені якої розподіляються за рівнем шкоди, яку може бути заподіяно інтересам міжнародних організацій та країн-членів у разі розголошення класифікованих відомостей [2].

Отже синхронізація нормативних документів передбачає об'єднання грифу обмеження доступу «для службового користування» та існуючих в Україні грифів секретності у одну систему. В свою чергу, окрім вирішення проблем сумісності термінології та нормативної бази, це призведе до більш чіткої регламентації та контролю за службовою інформацією в Україні з боку держави, що має принести корисні наслідки. Але, у той же час, такий підхід потребує посилення протидії кіберзагрозам, оскільки не виключена можливість того, що частина службових даних, які набудуть статусу таємних, зараз можуть міститися у електронних базах.

Висновок. У Стратегії національної безпеки України до 2020 року про державну таємницю йдеться лише у контексті інших загроз національній безпеці. Проте, така ситуація не зменшує значення, яке має охорона секретної інформації. Водночас з цим, хоча система охорони державної таємниці в Україні достатньо розвинута, для подальшого поглиблення співпраці з НАТО та країнами ЄС доцільним та необхідним буде проведення її реформування. У першу чергу, реформа має переглянути трирівневу структуру секретності і змінити її на користь чотирьохрівневої системи обмеження доступу. Така зміна стандартів таємності на користь «класифікованої інформації» потребує здійснення трансформації відразу у декількох площинах. А саме: реформуванні законодавства; впровадженні структурних змін у державних органах, якими забезпечується охорона державної таємниці; та розбудові програмного й інфраструктурного забезпечення кібербезпеки секретних відомостей.

Список бібліографічних посилань

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 06.05.2015 року «Про Стратегію національної безпеки України»: указ Президента України від 26.05.2015 № 287/2015 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/287/2015#n14> (дата звернення: 18.10.2019).

2. Болдир С. В. Перспективи реформування системи охорони державної таємниці та службової інформації. *Інформація і право*. 2017. № 4(23). С. 79–85 URL: http://ippi.org.ua/sites/default/files/10_6.pdf (дата звернення: 18.10.2019).

3. Про державну таємницю: закон України від 21.01.1994 № 3855-XII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12> (дата звернення: 18.10.2019).

4. Нормативно-правова база щодо підготовки міжнародних договорів у сфері охорони інформації з обмеженим доступом // Служба безпеки України: офіц. вебсайт. URL: <https://ssu.gov.ua/ua/pages/172> (дата звернення: 18.10.2019).

Одержано 21.10.2019

УДК 342.951:[336.14:352](477)

Олександр Володимирович ДЕНІС,

аспірант Харківського національного університету внутрішніх справ

ФОРМУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УКРАЇНІ

Сутність та значення місцевих бюджетів полягає у формуванні грошових фондів, які є фінансовим забезпеченням діяльності місцевих рад і місцевих державних адміністрацій, та використанні цих фондів на фінансування, утримання й розвиток соціальної інфраструктури, місцевого господарства тощо. Місцеві бюджети – це форма впливу місцевого самоврядування на соціально-культурні процеси в державі.

Основними принципами бюджетного процесу визнають:

- установлення загальних цілей для ухвалення рішень;
- розроблення підходів до досягнення цілей;
- розроблення бюджету, що узгоджується з підходами до досягнення цілей. Необхідно сформувати і затвердити такий бюджет, який забезпечить досягнення зазначених цілей, зважаючи на обмеження наявних ресурсів;
- оцінювання ефективності та внесення змін до фінансового плану. Фінансовий план потрібно постійно оцінювати та вносити зміни, щоб досягти визначені цілі [1].

Так, місцеві бюджети – це фонди фінансових ресурсів, що мобілізуються й витрачаються на відповідній території. Система місцевих бюджетів є в усіх країнах світу. Проте її розвиток і функції зумовлені низкою національних, політичних, економічних та інших факторів. Найбільший вплив мають економічні та політичні фактори.

Під час дослідження питань місцевих бюджетів їх слід розглядати у двох аспектах: 1) як організаційну форму мобілізації частини фінансових ресурсів у розпорядження місцевих органів самоврядування; 2) як систему фінансових відносин, що виникають між:

- місцевими бюджетами й господарськими структурами, що функціонують на певній території;
- бюджетами й населенням цієї території;